

МАЪРИФАТ МАНЗИЛИ

ШОИР АБДУЛҲАҚ ХОМИД

РЕМБРАНДТ ФАЙРАТИ ЁКИ ЛОЛА ЧИРОЙИ

Амстердамдаги «Гойк музем» музейидаги ўйлар

Замонавий, тезучар самолёт эти соатдан ортиқроқ тинимисиз ўйл босиб, голланд замининг кўнганида жуда жаҳонландим: ахир бу ўлка жаҳон цивилизациясига қанчадан-канча буюк олиму-фузалоларни, санъат ахлини етишириб берган. Биргина Рембрандт бўлмаганида санъат хазинаси бироз камбагаллашиб колариди, деб ўйлаб қоласан киши. Зеро, у оидий мўйикамал билан инсоннинг йигиси, шодлиги, ажиллари, нигохи, ўйлари, имо-ишораси сирларини очиб берган. Ундан кейин инсон ниҳоятида мураккаб эканлиги, ёлғизлик фожиаси хамда севгининг тенги йўк кувонч ота меҳри бекиёслиги ва ёр садоқатининг қадрланиши ҳакида янада жиддий фикр юритасан. Ўзингин баркамол хис этасан, тўлиб-тошиб ижод этгинг, атрофингдалар билан кизигин мулокотда бўлгинган. Шундай мурраккаб ижод дамлариди Саския бетоб бўлди-ю, оз фурмат ўтмай вафот эти. У 36 ёшда эди. Рембрандт қайғусининг чеки йўқ эди.

Ийллар ўтиб мусаввир уй юмушларига қарашиб турдиган Хендрике исими аёгла кўнгил берди, лекин черков уларнинг ниҳоидан ўтишига ўйл бермади. Натижада севишгандар бир-бирига этиша олмай, бир неча йилларни фирок азобида ўтказдилар. Ноҷор аҳвоздаги санъаткор ўша кезлари чизган кекса аёл, эркакларнинг портретларини кўриб ўйга ботасиз. Бу асрларда дунё ташвишлари, мураккаб хис-туйгулар, ота меҳри, фам-гусса билан бирга камолот, фикр теранлиги, доинишмандлик, вазмиллик, велгиларни ўзингин ифодасини топганини кўриб ҳайратланмай иложинг йўк.

Ажабланлари жойи шундаки, Рембрандтнинг барча асрлари хам кишида кувнон кайфият ўйғотиши кўзда тутиб яратилмаган. Амстердамдаги «Кирол музейи» залларидаги юриб, завъ олиб, ўриндица ўтириб ўйга ботиб, ҳаёл сурни, ўз ўтмишингин ўйлаб, Шарқ мусаввирларининг миниатюраларини эслабиёт гollанд расоми кекса она ва отахонларнинг портретларини айниқса катта меҳри билан чизганини кўриб қолган эди. Шахар айланни узок юрдик. Ҳар ким ўз ҳаёллари билан банд эди. Гул кўргазмасига келганинида Рембрандт рангларни қаердан олган, деган саволга кисман жавоб топгандай бўлдик.

«Гойк музем»дан чиқканинида қош көрайб қолган эди. Шахар айланни узок юрдик. Ҳар ким ўз ҳаёллари билан банд эди. Гул кўргазмасига келганинида Рембрандт рангларни қаердан олган, деган саволга кисман жавоб топгандай бўлдик.

Лоланинг 400 хил бор эди у ерда, айниқса, кора, ҳаво ранг, зарғандик ранг лолалардан олам-олам завъ олдик. Уларнинг ёнидаги катта сопол, чинни идишларда сунбул, нарғис, атиргул — ранго ранг гулларнинг сон-саноги йўк.

Ха, Голландия тупроғи шундай буюк иштэддларга макон бўлган. Уларнинг бадиий тажрибаси, ҳар кандай ижод асосини ташкил этиб фалсафаси, ниҳоят, инсоний фазилатлари сайрёрамизда таваллуд топган йигит ва кизларга, мўйисифида ва беваларга, адаби билан санъаткорларга, олимларга йиллар оша беминнат хизмат килаверади, яъни кимнинг дидини тарбиялайди, кимнингдир маънавий жиҳатдан бойитиб, гўзаллик дунёсига бошлади, кимнингдир фалсафий ўйларга ўндида...

Санъатнинг асосий вазифаси хам шу. Бу ҳолни биз алоҳида таъкидлаб ўтаганимиз сабаби шундаки, эндиликда мустақил ўзбекистонда фуқароларнинг хорижга бориши, у ердаги ҳаёт билан танишиш учун барча шароит яратиб берилмоқда. Бундай имкониятдан ўзи учун хам, юртимиз учун хам ўрнини фойдаланаётгандар кўп. Лекин биз ўзга юртга боришинида санъаткорларга, олимларга йиллар оша беминнат хизмат килаверади, яъни кимнинг дидини тарбиялайди, кимнингдир маънавий жиҳатдан бойитиб, гўзаллик дунёсига бошлади. Чунки ўша ижод дакикаларни тасаввур этасан: Рембрандт рафиқаси Саскияниң садоқатини кадрлаб колмай, уни юксак санъат асрарини қаҳрамони деб билгани, бу маслакдosh умр ўйлодшига тақинчоқларни тақириб, янги, калин, заррин либосини кийдириши, енгил дуррачасини бошига омонатгина ташлаши, гулли белголарни тақиши, сўнгра ўзига, мусаввирга каратиб кўйиб чизик, шакл бўёклар сисисини ташлаши куз олдингиздан ўтади...

Бу ижод нашидасига тўлиб тошган дамларни мўйқалам соҳиби кейинчалик кўп эслаган: ахир Саския ҳаётдан жуда ўшет кетди, гўдак Титусин отасига колдириб кетди. Рембрандт ўйлар давомидаги меҳрибон рафиқаси билан ўтказган дамларни эслаб юрди. Айниқса Саския билан ўтириб, шароб ичиб бозига караётган, нималарнидир гапириб, каххага уриб кулаётган дамларни тасвирловчи рангли ичи динамикага эга бўлган портретни чизган лаҳзалар кўп ёдига тушди. Сабаб, барҳаёт Саския ёнида эди! Эру хотин киммат баҳо либослар тобиб, бир зум ўзларини бой хис ўтган ва шу алпозда полотнога кўчган баҳтил кунлар эди. Шундай вазиятнинг туб моҳиятини очмок учун Рембрандт куллаган услуб, шакл, динатика хайратга келтиради. Шунда Рембрандт асрларини Амстердамда кўрган Карамскойдин сўзлари ёдигма тушди: «Унинг (Рембрандтнинг) мўйқалами хамиша кайнокс эди». Эр-хотин нигохи хам, кўлларнинг жойлашувиди хам, ҳаттоқи қаҳрамон белидаги киличини туришида хам ҳаракат бордек кўриниди. Композицияда ортиқча нарса йўклиги, ўт томондаги парда бўшилкни бироз беркитиб диккатимизни бир-бирларини севишган эр-хотинни каратиши, полотнода ёрқин бўёклар устун туриши мусаввирнинг ижод дакикалари канчалини самарали, унумли бўлганини эслатиб турди. Ҳуди шу қашрафиёт кейинчалик телевидениеда кўлланди — кўргасув иштироқчиси камерага, яъни томошабинга қараб сўзлади, ижод эти, кадлар бир-бирига уланиб, ҳаркатни таърифлади.

Ҳамидулла АКБАРОВ,
Амстердам, Голландия

РЕДАКЦИЯДАН:

Ўшбу мақола «МТ» саҳифасида чол этилиши рафиқасида Рембрандтнинг машҳур асраридан билан ўтириб ўзига кизалашади.

1985 йишине ётди. Санкт-Петербургдаги машҳур Эрмитажга кириб қолган Майес исими кимса 48 ёнга қадар бирорта аёлга кўнгис бермagan экан. Уз набатida уни ҳам бирорта аёл зоти сезмасан. Мусаввир асраридаги Дананинг ўз аёларнинг узумлашма образи сифатда қабуқ қизалан ва ўзини бўлиб кўринган шу нозинандон бор алоҳини олмоқчи бўлган: залда томошабинлар бўлишига қарашади, ёнида чико чиқишиб ёзалини (яъни полотнони) ташка-пора қизалан. Бу ҳам санъатнинг, кучли қайдирларни кислотилини полотнога сепиб юборсан...

Музейда санъатни кимнинг дидини олди.

1985 йишине ётди. Санкт-Петербургдаги машҳур Эрмитажга кириб қолган Майес исими кимса 48 ёнга қадар бирорта аёлга кўнгис бермagan экан. Уз набатida уни ҳам бирорта аёл зоти сезмасан. Мусаввир асраридаги Дананинг ўз аёларнинг узумлашма образи сифатда қабуқ қизалан ва ўзини бўлиб кўринган шу нозинандон бор алоҳини олмоқчи бўлган: залда томошабинлар бўлишига қарашади, ёнида чико чиқишиб ёзалини (яъни полотнони) ташка-пора қизалан. Бу ҳам санъатнинг, кучли қайдирларни кислотилини полотнога сепиб юборсан...

Музейда санъатни кимнинг дидини олди.

1985 йишине ётди. Санкт-Петербургдаги машҳур Эрмитажга кириб қолган Майес исими кимса 48 ёнга қадар бирорта аёлга кўнгис бермagan экан. Уз набатida уни ҳам бирорта аёл зоти сезмасан. Мусаввир асраридаги Дананинг ўз аёларнинг узумлашма образи сифатда қабуқ қизалан ва ўзини бўлиб кўринган шу нозинандон бор алоҳини олмоқчи бўлган: залда томошабинлар бўлишига қарашади, ёнида чико чиқишиб ёзалини (яъни полотнони) ташка-пора қизалан. Бу ҳам санъатнинг, кучли қайдирларни кислотилини полотнога сепиб юборсан...

Музейда санъатни кимнинг дидини олди.

1985 йишине ётди. Санкт-Петербургдаги машҳур Эрмитажга кириб қолган Майес исими кимса 48 ёнга қадар бирорта аёлга кўнгис бермagan экан. Уз набатida уни ҳам бирорта аёл зоти сезмасан. Мусаввир асраридаги Дананинг ўз аёларнинг узумлашма образи сифатда қабуқ қизалан ва ўзини бўлиб кўринган шу нозинандон бор алоҳини олмоқчи бўлган: залда томошабинлар бўлишига қарашади, ёнида чико чиқишиб ёзалини (яъни полотнони) ташка-пора қизалан. Бу ҳам санъатнинг, кучли қайдирларни кислотилини полотнога сепиб юборсан...

Музейда санъатни кимнинг дидини олди.

1985 йишине ётди. Санкт-Петербургдаги машҳур Эрмитажга кириб қолган Майес исими кимса 48 ёнга қадар бирорта аёлга кўнгис бермagan экан. Уз набатida уни ҳам бирорта аёл зоти сезмасан. Мусаввир асраридаги Дананинг ўз аёларнинг узумлашма образи сифатда қабуқ қизалан ва ўзини бўлиб кўринган шу нозинандон бор алоҳини олмоқчи бўлган: залда томошабинлар бўлишига қарашади, ёнида чико чиқишиб ёзалини (яъни полотнони) ташка-пора қизалан. Бу ҳам санъатнинг, кучли қайдирларни кислотилини полотнога сепиб юборсан...

Музейда санъатни кимнинг дидини олди.

1985 йишине ётди. Санкт-Петербургдаги машҳур Эрмитажга кириб қолган Майес исими кимса 48 ёнга қадар бирорта аёлга кўнгис бермagan экан. Уз набатida уни ҳам бирорта аёл зоти сезмасан. Мусаввир асраридаги Дананинг ўз аёларнинг узумлашма образи сифатда қабуқ қизалан ва ўзини бўлиб кўринган шу нозинандон бор алоҳини олмоқчи бўлган: залда томошабинлар бўлишига қарашади, ёнида чико чиқишиб ёзалини (яъни полотнони) ташка-пора қизалан. Бу ҳам санъатнинг, кучли қайдирларни кислотилини полотнога сепиб юборсан...

Музейда санъатни кимнинг дидини олди.

1985 йишине ётди. Санкт-Петербургдаги машҳур Эрмитажга кириб қолган Майес исими кимса 48 ёнга қадар бирорта аёлга кўнгис бермagan экан. Уз набатida уни ҳам бирорта аёл зоти сезмасан. Мусаввир асраридаги Дананинг ўз аёларнинг узумлашма образи сифатда қабуқ қизалан ва ўзини бўлиб кўринган шу нозинандон бор алоҳини олмоқчи бўлган: залда томошабинлар бўлишига қарашади, ёнида чико чиқишиб ёзалини (яъни полотнони) ташка-пора қизалан. Бу ҳам санъатнинг, кучли қайдирларни кислотилини полотнога сепиб юборсан...

Музейда санъатни кимнинг дидини олди.

1985 йишине ётди. Санкт-Петербургдаги машҳур Эрмитажга кириб қолган Майес исими кимса 48 ёнга қадар бирорта аёлга кўнгис бермagan экан. Уз набатida уни ҳам бирорта аёл зоти сезмасан. Мусаввир асраридаги Дананинг ўз аёларнинг узумлашма образи сифатда қабуқ қизалан ва ўзини бўлиб кўринган шу нозинандон бор алоҳини олмоқчи бўлган: залда томошабинлар бўлишига қарашади, ёнида чико чиқишиб ёзалини (яъни полотнони) ташка-пора қизалан. Бу ҳам санъатнинг, кучли қайдирларни кислотилини полотнога сепиб юборсан...

Музейда санъатни кимнинг дидини олди.

1985 йишине ётди. Санкт-Петербургдаги машҳур Эрмитажга кириб қолган Майес исими кимса 48 ёнга қадар бирорта аёлга кўнгис бермagan экан. Уз набатida уни ҳам бирорта аёл зоти сезмасан. Мусаввир асраридаги Дананинг ўз аёларнинг узумлашма образи сифатда қабуқ қизалан ва ўзини бўлиб кўринган шу нозинандон бор алоҳини олмоқчи бўлган: залда томошабинлар бўлишига қарашади, ёнида чико чиқишиб ёзалини (яъни полотнони) ташка-пора қизалан. Бу ҳам санъатнинг, кучли қайдирларни кислотилини полотнога сепиб юборсан...

Музейда санъатни кимнинг дидини олди.

1985 йишине ётди. Санкт-Петербургдаги машҳур Эрмитажга кириб қолган Майес исими кимса 48 ёнга қадар бирорта аёлга кўнгис бермagan экан. Уз набатida уни ҳам бирорта аёл зоти сезмасан. Мусаввир асраридаги Дананинг ўз аёларнинг узумлашма образи сифатда қабуқ қизалан ва ўзини бўлиб кўринган шу нозинандон бор алоҳини олмоқчи бўлган: залда томошабинлар бўлишига қарашади, ёнида чико чиқишиб ёзалини (яъни полотнони) ташка-пора қизалан. Бу ҳам санъатнинг, кучли қайдирларни кислотилини полотнога сепиб юборсан...

Музейда санъатни кимнинг дидини олди.

1985 йишине ётди. Санкт-Петербургдаги машҳур Эрмитажга кириб қолган Майес исими кимса 48 ёнга қадар бирорта аёлга кўнгис бермagan экан. Уз набатida уни ҳам бирорта аёл зоти сезмасан. Мусаввир асраридаги Дананинг ўз аёларнинг узумлашма образи сифатда қабуқ қизалан ва ўзини бўлиб кўринган шу нозинандон бор алоҳини олмоқчи бўлган: залда томошабинлар бўлишига қарашади, ёнида чико чиқишиб ёзалини (яъни полотнони) ташка-пора қизалан. Бу ҳам санъатнинг, кучли қайдирларни кислотилини полотнога сепиб юборсан...

Музейда санъатни кимнинг дидини олди.

1985 йишине ётди. Санкт-Петербургдаги машҳур Эрмитажга кириб қолган Майес исими кимса 48 ёнга қадар бирорта аёлга кўнгис бермagan экан. Уз набатida уни ҳам бирорта аёл зоти сезмасан. Мусаввир асраридаги Дананинг ўз аёларнинг узум

